

צילום: דניאל סגן

מוקד הרעש הוא ברוריה בקר, שמנהלת את הסל מיומו הראשון בשנת 90', ללא מכוון או קריטריונים ברורים. בקר: "אין טעם לחנך ללא הידורניה. מישוהו צריך להחליט מה קו המינימום"

רק כדי להצביע על הניתוק בין משרד החינוך לסל: אפי' לו אנשי מחלקת הדוברות של המשרד, שאליהם פנתה ככתב "מעריב" לפני כשבועיים בבקשת תגובה, לא ירעו שסל תרבות נמצא בתחום אחריותם והפנו אותה למשרד התרבות והספורט. גם בכירי חברת המתנ"סים הופתעו לשמוע שהנושא בפיקוח חם. השבוע ביקשו אנשי דוברות משרד החינוך לכנס ישיבה מיוחדת לפני שהגיבו ל"סופשבוע" בנושא (ר' מסגרת). האות לתחילת המרד הגדול של התאטרות לנוער נגד מנהלי סל התרבות ניתן לפני כחודש. אדגון אל"ה, המאגד את התאטרות האלה, שלח מכתב לשד החינוך גרעון סער, ובו הודיע כי חבריו מסרבים לעבוד מול הסל אם זה ימשיך את "התנהלותו המפלה, השרירותית, המתעדת והלא שקופה", לטענתם. בעתירה לבג"ץ שמכין עבורם עו"ד גלעד ברנע הם רודשים בין היתר שהסל יאשר כל הצגה, מלבד במקרים קיצריניים של תכנים פוגעניים כמו גזענות, אלימות ופורנוגרפיה. המכתב הוא אגרוף נוסף שחטפה ברוריה בקר לאחר שארגון שחקני הבמה (שח"ם) הגיש בג"ץ נגדה בעקבות השחיקה הג'רולה בשכר השחקנים המעסקים בהפקות. השטח כבר התחיל לבקור.

איפה ידון זהבי

לא רק תאטרות קטנים ופרטיים כמו "תאטרון המטמון" נופ' לים בשער. אפילו המוסדות המתוקצבים על ידי משרד התרבות במיליוני שקלים בשנה זורקים לפח הצגות שלא עברו את הביקורת של ועדות הרפרטואר של הסל. משה קפטן, המנהל האמנותי של תאטרון המידטק, מצביע על עיוות מוזר: "מינ' תה אותי ועדה ציבורית. התאטרון מקבל מהמדינה מיליון וחצי שקלים תקציב להפקות. באה ועדת הרפרטואר של הסל ופוסלת הצגה. משרד התרבות מינה אותי ומשרד התרבות פוסל אותי. יד אחר של המדינה משקיעה כסף והיד השנייה מורידה אותו לטמיון".

אפשר לטעון שמדובר בהחלטות אמנותיות של ועדות הסל. למעשה אתה קורא לבטל את רף המינימום של האיכות. "הוועדות חורגות מסמכותן והפכו למבקר תאטרון שמא' שרות ופוסלות על פי קריטריונים של טעם. כשביל מה נבחרו מנהלים אמנותיים? מאות אלפי ילדים ראו הצגות שלי בשנים האחרונות, הביקורות המקצועיות מפרגנות, אומרות 'המידטק - נווה מדבר של איכות', אבל ההצגה לא מאושרת ובתי הספר לא יכולים לרכוש. גם הם טועים?".

במידטק עדיין לא סולחים לאנשי הסל על יירוט ההצגה 'נשים קטנות', עיבוד בימתי לרומן הקלאסי של לואיזה מיי אלקוט. "התראיינתי ל'הארץ', מספרת המחזאית דפנה אנגל, 'ואמרת שאנחנו האמנים נתונים בסד בלתי אפשר' רי בין הטעם של סל תרבות לקניינים. אחת הכות'

לבתי הספר שהם צרכני המופעים הגדולים. הצגה שלא עוברת את הסל תתקשה לגייס גופים שיומינו אותה באופן עצמאי. מצד שני, מאז שקם המפעל בתחילת שנות התשעים הייצע התרבותי לילדים ונוער גדל במאות אחוזים, וכך גם החשיפה לתאטרון, מחול ואמנות פלסטית, כך שהתחרות גדלה.

הריון מחוץ לרחם

מזון לא לבר. בחודשים האחרונים תאטרות לילדים וכן מפיי קים בולטים הכריזו מלחמה נגד סל תרבות ארצי. הם מאשי' מים את הגוף באליטיזם תרבותי, ניהול כוחני, התעדרבות בוטה בתכני ההפקות ובחוסר שקיפות. מוקד הרעש הוא ברוריה בקר, שמנהלת את הסל מיומו הראשון בשנת 90', ללא מכוון או קרי' טריונים ברורים. הם מכנים אותה "קומיסרית תרבות" ו"ראש הפוליטיכור". לטענתם, המדיניות שהיא מכתיבה מובילה לחי' סול הענף, והם מתכננים להילחם בה בכל הכוח, כולל עתירה לבג"ץ ופנייה למבקר המדינה. גם שר החינוך גרעון סער עורב לאחרונה בהתנהלות הסל.

סל תרבות ארצי אחראי לקביעת הרפרטואר של מופעי הת' דבות המוצגים בפני תלמידי מערכת החינוך, מגני החובה ועד התיכונים. הוא מתווך בין ספקי התרבות למוסדות החינוך, ואחראי על כל הנושאים הכספיים - מתמחר המופעים ועד התשלומים לספקים. כדי להצטרף לסל מחויב כל יישוב בישי' ראל לקבל את הקו שמוכיל מנחה מטעם הסל, הבונה עם הרכז העידוני תוכנית מתוך מאגר של 1,600 מופעים מתחומי התא' טרון, הקולנוע, המחול, האמנות הפלסטית והספרות. כממוצע זוכה תלמיד לראות שלושה מופעים בשנה, שנערכים על פי רוב בשעות הלימודים.

הסל חולש על תקציב של 42 מליון שקלים בשנה - 14 מיליון שקל ממיומן ממשלתי והיתר מתשלומי הרשות של ההורים כפי שנקבעו בחוק. 120 יישובים בארץ רשומים בסל, קרוב למחצית מתלמידי ישראל. התקצוב המומצע של הסל הוא כ-12 שקל לתלמיד הצורך את שירותיו, וכ-20 אחוז מכלל היקף הפעילות התרבותית לתלמידים. יישובים במצוקה זוכים לסבסוד גבוה יותר.

לא צריך לצפות בהצגה "חכמי חלם" כדי להבין שהשיטה עקומה. סל תרבות ארצי נולד כהריון מחוץ לרחם. הוא לא מהווה מחלקה בתוך משרד החינוך, אבל אין לו מעמד של רשות עצמאית. במקום זאת, הסל פועל במסגרת חברת המתנ"סים, הכפופה למשרד החינוך. משמעות ההסדר הזה היא שמדינת ישראל מכריזה כי צריכת תרבות נמצאת בתחית סדר העדי' פות שלה. קשה לדמיין מצב שבו מישוהו במשרד החינוך יחליט להוציא החוצה את לימודי המתמטיקה והתנ"ך ולהפקיד אותם בידי גוף חיצוני ללא פיקוח. אף שר עדיין לא הרים את הכפפה וניסה לתקן את העיוות ההיסטורי.

"המילה 'כוחני' לא מתאימה". בקר

פני כמה שנים העלה "תאטרון המי' טמון" את ההצגה "אגדות מרקרות" בפני ועדת רפרטואר של סל תר' בות ארצי, הגוף המנהל כ-20 השנים האחרונות את פעילות התרבות של מחצית מתלמידי ישראל. הוועדה קבעה כי המופע לא יוצג בפני הת' למידים, צעד שמשמעותו גזר דין מוות להצגה. "ניסיתי להבין למה ההצגה נפסלה, וקיבלתי רשימה של הערות מסורבלות ולא ברורות", מספרת שרית מזון, שהקימה את התאטרון ב-1990. "אחת מחברות הוועדה אמרה לי שאם אקח את הרקן דוד רביר (היום שופט בתר' כנית "נולד לרקוד") לעשות כוריאוגרפיה למופע, ההצגה תעבור. קבענו מבחן נוסף והוועדה אישרה את המופע".

תגלי מה הטיף של דביר?

"שום דבר. אפילו לא נפגשנו איתו. אמרתי לכו ריאוגרפית שלי שתאמר לוועדה שהוא יעץ לנו, וזה מה שהיא עשתה".

זה מקרה בודד?

"גם ההצגה 'החווה של רודה טובה' לא עברה ועדה, ואפילו נרחתה בערעור. באנו בפעם השלישית והח' לפנו את שם ההצגה ל'ארוחת הבוקר של רודה טובה'. חברי ועדת הרפרטואר התלהבו בצורה בלתי רגילה והמופע התקבל לסל. אות לא שינינו בה".

אבל הסיוט של התאטרון לא הסתיים. "אחרי מאות הצגות של 'אגדות מרקרות'", מצטרף בעלה ניסים לשיחה, "רצינו להעלות את המחיר

שקבעה ועדת התמחורים של הסל. ארבע שנים ניסינו לקבוע איתם פגישה. לבסוף פנינו לחברי כנסת, הפעלנו עורכי דין. רק אז הסכימו אנשי הסל לבוא לראות את המופע מחדש".

עשיתם קופה?

"הם פסלו את המופע בנימוק שהוא לא מתאים לסל. לאחר שקמה צעקה, פתאום קיבלנו פקס: תציגו אותו שוב על מנת לתמחר אותו מחדש. עושים לי את המוות. אומרים, אתה כתא' טרון לא צריך להרוויח. פעם אחת הגעתי ליישבת תמחורים. אחד קרא עיתון, שני שתה נס קפה, שלישי עשה טובה שהוא היה שם. אחד כך אומרים 'אתה עוין אותנו'".

הצגה אחרת של בני הזוג מזון, "טרמפ על מטאטא", נפס' לה גם היא. הילדים אמנם התלהבו מהרמות הטראגית קומית שמאכרת ברשלנות את יכולת הכישוף שלה, אבל לוועדת הסל היו כמה הערות. "הרמות המקוממת ביותר בהצגה היא המכ' שפה שכדי להרגיש את כיעורה וגילה הקשיש גולמה בידי שחקן שהוא דמות חסרת תושייה", נימק פרופ' פרדי רוקם, יו"ר ועדת התאטרון. "כשהיא נופלת לביצה היא לא מצליחה לקום. איזה מכשפה זו ללא קסמים וטיפשה?". גם גיבורי המשנה לא

מצאו חן בעיני הוועדה המסדרת: "סטריאוטיפים באורח קלישאתי, המחזק דימויים מגרדיים ארכאיים: הח' תולה נשית ומתפנקת, הכלב גברי ומצ'ואיסטי". פסק הדין: ההצגה מחוץ לסל.

"פסילת הצגה משמעותה גניזת ההפקה", מבהירה שרית מזון. "אתה משקיע עשרות אלפי שקלים בהפקה, וועדה אחת פוסלת את ההצגה בני' מוקים מוזרים. מה רע שגבר יגלם מכשפה? לפני כל פרונטציה אני מרגישה כמו מתחרה ב'כוכב נולד' או ב'נולד לרקוד' שעומד מול השופטים, שכל אחד אומר משהו אחר. מי שיש לו יותר מרפקים, קולו יישמע".

מה בתכנון?

"יש לי מופע מחול חדש ומדהים. אני פוחרת להציג אותו. אמרתי, נלך ונע' ביד אותו לתאטרון ארצי גדול כדי לעבור את הוועדה. אני, כיוצרת, במקום להת' גאות בחזה נפות, צריכה להחביא את עצמי כדי שזה יעבור סל תרבות. אנחנו חיים בשביל הת' שואות, לא בשביל הכסף".

התסכול של בני הזוג מזון מובן: אין כמעט הצדקה כלכלית להצגת ילדים ונוער שלא נכללת במסגרת סל תרבות ארצי. רק כך היא יכולה להיות משוקת

